Sözün Ezgisi Teması Okuma Sürecini Değerlendirme, Şiir Dinletisi (Konuşma) ve Dinleme/İzleme: Türkü

TDE2.4. 'Sözün Ezgisi' temasında ele alınan metinlere yönelik okuma sürecini değerlendirebilme · TDE3.1–3.2. Ezgili şiirleri (koşuk, koşma, türkü, ninni) ahenk unsurlarına dikkat ederek seslendirebilme (Şiir Dinletisi) · TDE1.1–1.2. Dinledikleri/izledikleri türküyü yapı, ezgi ve içerik yönünden çözümleyebilme

HATIRLAYALIM

- Türküler ezgilerine göre kırık hava (ritmik, hareketli) ve uzun hava (ritimsiz, serbest serpiştirilmiş) olmak üzere iki ana gruba ayrılır.
- Şiir dinletisinde etkili bir seslendirme için diksiyon, tonlama, vurgu, durak yerleri ve jest-mimik uyumu hayati önem taşır.
- Sözün ezgisi temasında koşuk, koşma, türkü ve ninni; dörtlük nazım birimi, hece ölçüsü ve halkın ortak duygularını ezgiyle aktarmasıyla birleşir.

1 EŞLEŞTİRME

Türkü ezgi türlerini ve yöresel adlandırmalarını eşleştiriniz.

Bent	Kavuştak	Kırık Hava	Uzun Hava
asıl konunun anlatıldığı bölüm	Bentleri birbirine bağlayan nakarat	Ritmik, usullü ve hareketli	Serbest ritimli, usulsüz ve geniş sesli

- [ ] 1. Kırık Hava
- [ ] 2. Uzun Hava
- [ ] 3. Bozlak
- [ ] 4. Hoyrat

a) İç ve Güney Anadolu'ya özgü feryat nitelikli uzun hava
b) Güneydoğu Anadolu ve Kerkük yöresine ait cinaslı uzun hava
c) Serbest ritimli, usulsüz ve geniş ses aralıklı türküler
d) Belli bir ritim ve usulle söylenen hareketli türküler

2 ÇOKTAN SEÇMELİ

Halk müziğinde ölçülü, düzenli ritme sahip, genellikle oyunlara eşlik eden hareketli türkü türü hangisidir?

TÜRKÜ NAZIM ŞEKLİNDE BENT VE KAVUŞTAK DÜZENİ

Bent (Asıl Sözler)	Kavuştak (Bağlama / Nakarat)
3 veya 4 dizeden oluşur, tema işlenir	Bentlerin sonunda aynen tekrarlanır

(A) Kırık hava
(B) Bozlak
(C) Ağıt havası
(D) Serbest gazel

3 KISA CEVAP

Türküde asıl duygunun ve olayın dile getirildiği değişen ana bölüme ne ad verilir?

_____

_____

4 KISA CEVAP

Şiir dinletisinde şiirin duygusunu yansıtmak amacıyla ses perdesini alçaltıp yükseltmeye ne ad verilir?

EZGİLERİNE GÖRE TÜRKÜLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Kırık Hava (Usullü)	Uzun Hava (Usulsüz)
Belirli bir ritim ve tempoyla söylenir (Halay, Zeybek)	Serbest ritimli, geniş ses aralıklı (Bozlak, Hoyrat, Maya)

_____

_____

5 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Türkü nazım biçimi ve şiir seslendirme ilkeleriyle ilgili ifadeleri değerlendiriniz.

TÜRKÜLERDE HECE ÖLÇÜSÜ VE DURAK DÜZENLERİ

7'li Hece	8'li Hece	11'li Hece
...likle manilerde ve kısa türkülerde (4+3)	Koşma ve türkülerde yaygın ritim	...türkü ve bozlak ölçüsü (6+5 veya 4+4+3)

	D	Y
Uzun havalar belli bir usul ve metronomik vuruşa bağlı olmadan icra edilir.	☐	☐
Şiir dinletisinde her dize aynı tekdüze ses tonuyla okunmalıdır.	☐	☐
Türkülerde her bendin sonunda aynen tekrarlanan kısma kavuştak denir.	☐	☐
Kırık havalar ağıt ve feryat amacıyla söylenen ritimsiz ezgilerdir.	☐	☐

6 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Türkülerde 'kırık hava' ile 'uzun hava' arasındaki en belirgin icra farkı nedir?

_____

_____

7 TABLOYU TAMAMLA

Aşağıdaki tabloda ezgili halk şiiri ürünlerinin yapısal niteliklerini tamamlayınız.

Nazım Biçimi	Dönemi / Geleneği	Ezgi / İcra Biçimi	Temel İçeriği
Koşuk	İslamiyet Öncesi Sözlü		Doğa, aşk, yiğitlik
Koşma	Âşık Edebiyatı		Sevgi, kahramanlık, taşlama
Türkü	Anonim Halk Şiiri		Halkın sevinç, gurbet ve acısı
Ninni	Anonim Halk Şiiri	Yumuşak şefkat ezgisi	

8 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Güneydoğu Anadolu (Şanlıurfa, Kerkük vb.) yöresinde cinaslı manilerle söylenen ve ritimsiz icra edilen uzun hava türü hangisidir?

TÜRKÜLERDE SÖZ VE MÜZİK BÜTÜNLÜĞÜ

Saz Eşliğinde İcra Edilir

Zamanla yöre halkının ortak malı (anonim) olur.

(A) Bozlak
(B) Hoyrat
(C) Halay havası
(D) Zeybek türküsü

9 EŞLEŞTİRME

Şiir seslendirme unsurlarını tanımlarıyla eşleştiriniz.

Türkü	Mâni	Ağıt	Ninni
ent ve kavuştaklı anonim	Tekli dörtlük (aaxa), 7'li hece	Ölüm acısını dile getiren	Bebeği uyutmak için söylenen ezg

- [ ] 1. Vurgu
- [ ] 2. Tonlama
- [ ] 3. Durak
- [ ] 4. Ulama

a) Şiirin duygusuna göre sesin alçalıp yükselmesi
b) Dize okunurken anlam ve nefes için duraklanan yer
c) Bir kelimede veya cümlede bir hecenin daha baskılı söylenmesi
d) Ünsüzle biten kelimenin ünlüyle başlayan kelimeye bağlanması

10 SIRALAMA

Başarılı bir şiir dinletisi hazırlama ve sunma basamaklarını sıralayınız.

ANADOLU'DA UZUN HAVA TÜRLERİ VE YÖRELERİ

Bozlak	Hoyrat	Maya	Ağıt
ıdolu (Kırşehir) ve Güney	Güneydoğu Anadolu (Şanlıurfa,	Doğu Anadolu ve Elazığ	Ölüm üzere yas üzerine yakılan türkü

- [ ] Dinleyici kitlesi karşısında jest ve mimik uyumuyla etkileyici icrayı tamamlama
- [ ] Şiirlerin arka planına uyumlu enstrümantal fon müziği ve sahne düzenini tasarlama
- [ ] Temaya uygun ezgili şiir metinlerini seçip ahenk ve durak yerlerini inceleme
- [ ] Diksiyon kurallarına uyarak metin üzerinde vurgu ve tonlama provaları yapma

11 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Sözlü kültür ve türkü geleneğiyle ilgili hükümleri değerlendiriniz.

	D	Y
Türküler zaman içinde dilden dile aktarılırken varyantlar (çeşitlemeler) kazanır.	☐	☐
Hoyratlar yalnızca aruz ölçüsüyle ve saray meclislerinde icra edilir.	☐	☐
Kırık havalar halay, zeybek, bar gibi halk oyunlarına eşlik eder.	☐	☐
Şiir dinletisinde beden dili ve göz teması diksiyon kadar etkilidir.	☐	☐

12 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarından yararlanarak edebiyat terimlerini yazınız. Numaralı kutulardan 'TÜRKÜ' kelimesini bulunuz.

ANAHTAR KAVRAM ŞİFRE ŞERİDİ: T - Ü - R - K - Ü

1	2	3	4	5
T	Ü	R	K	Ü

- Bent ve kavuştak bölümlerinden oluşan ezgili anonim şiir ☐☐☐☐☐
- Dildeki sesli harflere verilen ortak dil bilgisi adı ☐☐☐☐
- Dize sonlarındaki görevdeş ek ve sözcük benzerliği ☐☐☐☐☐
- Ölçülü ve ritmik ezgiye sahip hareketli türkü sınıfı ☐☐☐☐☐☐☐☐
- Yazarın veya şairin kendine has anlatım ve söyleyiş tarzı ☐☐☐☐

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

_____